

ЗАСОБИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРАНТІВ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотації. Сердюкова О. Я. Засоби розвитку педагогічної компетентності студентів інженерно-педагогічних спеціальностей. Статтю присвячено розгляду форм розвитку педагогічної компетентності майбутніх інженерів-педагогів на етапі підготовки у магістратурі. Зазначено, що найбільш ефективно вирішують це завдання спецкурси, спрямовані на поглиблення інтересу до професійної педагогічної діяльності, усвідомлення її особливостей, формування цілісного образу професійної діяльності, активізацію особистісно-професійного самопізнання у процесі розвитку педагогічної компетентності. Наведено зміст і структуру розробленого спецкурсу „Педагогічна компетентність інженера-педагога”, визначені результати засвоєння змісту спецкурсу магістрантами.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійна підготовка, інженер-педагог, педагогічна компетентність, спецкурс, активні методи навчання.

Аннотации. Статья посвящена рассмотрению форм развития педагогической компетентности будущих инженеров-педагогов на этапе подготовки в магистратуре. Отмечено, что на наиболее эффективно выполняют это задание спецкурсы, направленные на углубление интереса к профессиональной педагогической деятельности, осознание ее особенностей, формирование целостного образа профессиональной деятельности, активизацию личностно-профессионального самопознания в процессе развития педагогической компетентности. Приведены содержание и структура разработанного спецкурса „Педагогическая компетентность инженера-педагога”, определены результаты усвоения содержания спецкурса магистрантами.

Ключевые слова: компетентностный подход, профессиональная подготовка, инженер-педагог, педагогическая компетентность, спецкурс, активные методы обучения.

The article deals with reviewing of the development forms of pedagogical competence in future engineering teachers at the stage of preparation in the magistracy. Noted that this task is most effectively performed by the special courses which aim to deepen the interest in professional educational activities, awareness of its features, forming a holistic way of professional activities, enhancing personal and professional self-discovery in the development of pedagogical competence. Given the content and structure of the developed course "Pedagogical competence of engineering teachers", defined the learning outcomes of studying the course content by the undergraduates.

Keywords: competence approach, professional training, engineering teacher, pedagogical competence, special course, active learning methods.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сучасний етап модернізації професійної освіти характеризується оновленням змісту підготовки майбутніх фахівців, зміною концептуальних підходів до формування професійних освітніх програм. Підґрунтям для оновлення змісту професійної освіти стає компетентнісний підхід, упровадження якого у педагогічну практику відбувається відповідно до загальносвітових тенденцій у вищій професійній освіті та вироблення єдиних критеріїв оцінки фахівців, підготовлених у різних країнах.

В європейському підході, що узагальнений у результатах проекту „Tuning Educational Structures in Europe”, визначено спеціальні компетентності, які розглядаються відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня магістра, а саме: володіти новітніми методами й технологіями, теоріями та їхньою інтерпретацією у предметній галузі, критично відстежувати та осмислювати розвиток теорії і практики, володіти методами незалежного дослідження й уміти пояснювати його результати на науковому рівні, бути здатним зробити оригінальний внесок до певної предметної галузі, продемонструвати

оригінальність і творчий підхід у науковому дослідженні чи діяльності, опанувати компетенції на професійному рівні [4].

Нові соціально-економічні умови визначають й необхідність удосконалення процесу підготовки інженера-педагога, використання продуктивних методів організації навчально-пізнавальної діяльності, які забезпечують формування компетентної професійно спрямованої особистості.

Дослідження підходів науковців щодо визначення сутності та особливостей формування педагогічної компетентності інженера-педагога дозволяє констатувати, що процес розвитку цього феномену повинен бути комплексним і багатоаспектним. Як відзначає О. Коваленко, у зв'язку зі складною ситуацією в економіці країни підготовка компетентних інженерно-педагогічних працівників набуває першочергового, пріоритетного значення для вищої освіти України [2, с. 16]. Підтримуючи цю позицію, В. Буряк зазначає, що процес професійного розвитку педагога повинен бути безперервним, але на етапі вищого професійного навчання пріоритетною має бути модель педагогічної компетентності як універсального поняття й можливості його варіативного наповнення до теоретичного та практичного досвіду [1, с. 53]. У дослідженнях Л. Тархан наголошується, що компетентність – це сукупність особистісних якостей студента, зумовлених досвідом його діяльності у певній соціально і особистісно значущій галузі [3, с. 60].

Здійснений нами аналіз педагогічних досліджень свідчить, що науковці переважно звертаються до вивчення окремих компонентів педагогічної компетентності інженерів-педагогів, залишаючи поза увагою процес її розвитку як інтегративної властивості особистості протягом усього терміну професійної підготовки. Дослідники також аналізують педагогічні процеси формування окремих складових частин педагогічної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, але ці процеси вивчаються відокремлено один від одного (С. Демченко, В. Кудзоєва, Л. Тархан, Л. Усеїнова та ін.).

Серед недоліків процесу професійної підготовки інженерів-педагогів на етапі спеціалізації головним є відсутність у суб'єктів навчального процесу

системного бачення щодо розвитку педагогічної компетентності, внаслідок чого педагогічна діяльність вбачається майбутніми фахівцями як низка розрізнених елементів.

Тому вважаємо, що необхідно активніше запроваджувати інноваційні методи підготовки сучасного інженера-педагога, насамперед, у підготовку майбутнього фахівця в магістратурі. Одним із найдієвіших напрямків розв'язання окреслених проблем, на нашу думку, є використання системи спецкурсів і практикумів, спрямованих на поглиблене вивчення магістрантами сутності та структури педагогічної компетентності інженера-педагога, систематизацію й удосконалення професійних педагогічних знань, умінь і навичок на якісно новому рівні, що сприятиме розвитку педагогічної компетентності у процесі професійної підготовки та спрямує особистісний розвиток фахівця у майбутній професійній діяльності.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування програми та змісту спецкурсу „Педагогічна компетентність інженера-педагога” як засобу розвитку інтересу магістрантів до професії інженера-педагога, формування у них цілісного образу майбутньої професійної діяльності, активізації особистісно-професійного самопізнання.

Виклад основного матеріалу. Реалізація компетентнісного підходу у професійній освіті передбачає систему вимог до організації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців, що визначає практикоорієнтований характер освіти, посилення ролі самостійної роботи студентів щодо розв'язання завдань і ситуацій, які імітують соціально-професійні проблеми. Виходячи з цього, актуальним є розуміння всіма учасниками освітнього процесу сутності, структури педагогічної компетентності інженера-педагога, а також її змісту щодо конкретної галузі предметної діяльності. Педагогічна компетентність майбутнього інженера-педагога відображає також систему вимог, яким повинен відповідати викладач спеціальних дисциплін за профілем підготовки. Знання магістрантами цих вимог забезпечує усвідомленість і цілеспрямованість процесу формування педагогічної компетентності на етапі спеціалізації.

Ефективною формою розвитку всіх компонентів педагогічної компетентності майбутніх інженерів-педагогів, на наш погляд, є спецкурси, спрямовані на поглиблення інтересу магістрантів до професійної педагогічної діяльності, усвідомлення її особливостей, формування цілісного образу професійної діяльності, активізацію особистісно-професійного самопізнання у процесі розвитку педагогічної компетентності. З метою розв'язання визначених завдань професійної підготовки магістрантів інженерно-педагогічних спеціальностей нами був розроблений спецкурс „Професійна компетентність інженера-педагога”.

Програму спецкурсу побудовано таким чином, щоб сформувати у магістрантів образ майбутньої професійної діяльності. Означене відбувається шляхом усвідомлення сутності і структури педагогічної компетентності фахівця визначеного профілю підготовки, що сприяє актуалізації знань, засвоєних студентами під час вивчення дисциплін „Педагогіка”, „Теорія та методика професійного навчання”, „Методика викладання спеціальних дисциплін за профілем підготовки”. Повніше магістранти усвідомлюють і сутність та специфіку інженерно-педагогічної діяльності в закладах професійної освіти, місце інженерно-педагогічної професії в сучасному освітньому середовищі.

З метою вивчення професійно-орієнтованих цінностей, індивідуально-психологічних властивостей магістрантів і подальшого співвідношення їх зі змістом педагогічної компетентності у спецкурсі передбачено використання комплексу діагностичних методик. Ґрутуючись на отриманих результатах, майбутні фахівці мають змогу проектувати індивідуальну стратегію розвитку педагогічної компетентності у процесі підготовки в магістратурі та протягом усієї професійної діяльності.

Ефективність розробленого спецкурсу зумовлюють такі його особливості:

– у межах спецкурсу здійснюється суб'єкт–суб'єктна взаємодія викладача і магістрантів, що активізує процес пізнання й самопізнання магістранта, накопичує рефлексивний досвід;

– кожне навчальне заняття зі спецкурсу певним чином структуроване. Початок заняття передбачає рефлексію досвіду, отриманого на попередньому занятті; узгодження цілей і завдань заняття, а також використання вправ, спрямованих на створення сприятливої емоційної атмосфери й налаштування на активну діяльність. Зміст основної частини заняття визначається цілями і завданнями конкретної теми. У процесі підведення підсумків вивчення теми аналізується ступінь досягнення висунутих завдань, обговорюється перспектива наступного заняття. Заняття побудовані таким чином, що припускають поряд із розглядом певного навчального матеріалу обговорення ціннісних засад професійної діяльності, актуальності й значущості інженерно-педагогічної діяльності;

– блоковий підхід до організації структури й наповнення змісту спецкурсу дозволяє: розробити змістовне наповнення спецкурсу з урахуванням цілісності та автономності його структурних одиниць, забезпечити свідоме засвоєння інформації магістрантами як на рівні мети, так і на рівні завдань, створити систему міжособистісної взаємодії магістрантів й викладачів, що ґрунтується на інтеграції процесу навчання та самостійної роботи магістрантів у контексті програми навчальних дій.

Завданнями спецкурсу є:

– аналіз особливостей діяльності інженера-педагога як викладача спеціальних дисциплін за профілем підготовки в закладах професійної освіти різних рівнів акредитації;

– розгляд сутності, структури та змісту педагогічної компетентності інженера-педагога;

– самодіагностика й самоаналіз особистісних та професійних якостей у контексті професійної діяльності;

– створення індивідуальної освітньої стратегії формування та розвитку педагогічної компетентності.

Виходячи із завдань спецкурсу, нами було визначено його структуру (таблиця 1).

Таблиця 1

Структура спецкурсу „Педагогічна компетентність інженера-педагога”

№	Змістовні модулі та їхня структура	загальна	лекції	семінари / (пр. зан.)	самот.
	Модуль А				
1.	Блок 1. Вступ до практикуму «Педагогічна компетентність інженера-педагога»	4	2		2
2.	Блок 2. Педагогічна компетентність майбутнього інженера-педагога, її сутність, структура і зміст				
2.1	Інженерно-педагогічна діяльність: сутність, функції, зміст	6	2	2	2
2.2	Особливості інженерно-педагогічної діяльності та її роль суспільстві	8	4	2	2
2.3	Сутність, структура педагогічної компетентності інженера-педагога	6	2	2	2
2.4	Зміст педагогічної компетентності інженера-педагога	8	2	2	4
2.5	Діагностика та аналіз професійно значущих особистісних властивостей у контексті інженерно-педагогічної діяльності	8	2	2	4
3.	Блок 3. Проектування індивідуальної освітньої стратегії				
3.1	Методика проектування індивідуальної стратегії розвитку педагогічної компетентності	4	2		2
3.2	Проектування індивідуальної стратегії розвитку професійної компетентності інженера-педагога	6		2	4
3.3	Презентація індивідуальної стратегії розвитку педагогічної компетентності інженера-педагога	4		2	2
	ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ГОДИН	54	16	14	24

Логіка змісту спецкурсу вимагає його розподілення на три блоки. У першому блоці визначається мета вивчення спецкурсу, обґрунтовується його значення для розвитку педагогічної компетентності майбутнього інженера-педагога. Зміст другого блоку містить навчальну інформацію щодо змісту,

структури, засобів формування й розвитку педагогічної компетентності інженера-педагога, важливості розвитку професійно значущих особистісних властивостей у контексті інженерно-педагогічної діяльності. Третій блок передбачає розробку й презентацію магістрантами індивідуальних стратегій формування педагогічної компетентності протягом навчання в магістратурі та подальшої професійної діяльності.

Передбачається, що результатом засвоєння змісту спецкурсу є набуття магістрантами:

- знання сутності і змісту педагогічної компетентності інженера-педагога;
- знання особливостей інженерно-педагогічної діяльності, її функцій;
- розуміння соціальної значущості майбутньої професійної діяльності викладача спеціальних дисциплін у закладах професійної освіти;
- ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності;
- уміння аналізувати особистісні цінності й настанови, якості і властивості, можливості та здібності в контексті майбутньої професійної діяльності;
- уміння визначати актуальні й довготривалі завдання особистісного і професійного розвитку та ефективні шляхи їхньої реалізації;
- потреби в особистісному і професійному зростанні;
- розуміння необхідності ґрунтовного засвоєння професійно-педагогічних знань;
- прагнення до самодіагностики й самоаналізу професійної діяльності.

Зміст спецкурсу не суперечить базовим навчальним програмам, розробленим у відповідності до них і містить понятійний апарат, сформований у магістрантів протягом попередніх етапів навчання.

Основними методами навчання в межах спецкурсу „Педагогічна компетентність інженера-педагога” є методи дискусії, проектів, методи організації рефлексивної діяльності студентів, створення сприятливої психологічної атмосфери, діагностики особистісних якостей.

Активні методи, застосовані на практичних заняттях, дозволяють ефективно організувати процес обговорення того чи іншого теоретичного аспекту в межах теми заняття і створюють умови для формування індивідуальних умінь і навичок студентів, а саме: самоорганізації, аналізу та оцінки власної роботи і роботи одногрупників, збирання та аналізу інформації, синтезування нового знання. Крім того, у магістрантів розвиваються уміння і навички співпраці, роботи у групі, прийняття колективного рішення, удосконалюються вміння і навички педагогічного спілкування, сприйняття інформації, постановки питань, аргументації, усної й письмовій презентацій результатів роботи.

Важливе значення має організація на заняттях рефлексивної діяльності магістрантів, що забезпечує формування їхньої здатності з самостійної підтримки інтересу до навчання й обраної професії, а також здатності сприймати навчальну інформацію і навчальну діяльність у контексті її значущості для розвитку педагогічної компетентності.

Створення сприятливої психологічної атмосфери на заняттях виконує кілька завдань: формування професійно важливого вміння регулювати власний емоційний стан, навичок створення конструктивних взаємин між учасниками педагогічної взаємодії.

Висновки. Розвиток педагогічної компетентності інженера-педагога на етапі спеціалізації є складним багатоплановим та багаторівневим процесом. Успішність його залежить також і від особистої позиції та активності кожного магістранта, мотивації навчально-пізнавальної діяльності, рівня розвитку особистісних соціально і професійно значущих якостей, здатності до адаптації, характеру міжособистісних стосунків у колективі, прагнення до особистісного та професійного зростання. Важливою складовою частиною формування майбутнього інженера-педагога є визначення індивідуальної стратегії розвитку педагогічної компетентності фахівця як результату реалізації особистісного потенціалу в навчанні через здійснення відповідних видів діяльності.

Запровадження у процес підготовки магістрантів інженерно-педагогічних спеціальностей розробленого нами спецкурсу „Педагогічна компетентність інженера-педагога” сприятиме подальшій реалізації компетентнісного підходу у вищій професійній освіті; формуванню в магістрантів потреби в особистісному і професійному зростанні, розумінню ними необхідності творчого засвоєння професійних знань, умінь і навичок, усвідомленню ролі власної активності у процесі професійного становлення.

Разом із тим, постає необхідність забезпечення процесу розвитку педагогічної компетентності системою практичних навчальних і контрольних завдань (практикумів) з актуальним соціально-освітнім змістом, що посилить практичну і прикладну спрямованість професійної підготовки магістрантів, сприятиме розвитку всіх компонентів педагогічної компетентності майбутніх інженерів-педагогів на етапі спеціалізації.

Література

1. Буряк В. Розвиток професійно-педагогічних якостей у системі безперервної освіти / В. Буряк // Вища шк. – 2005. – № 2. – С. 50 – 57.
2. Коваленко О. Інженерно-педагогічні кадри віршують усе. Або майже все... / О. Коваленко // Вища шк. – 2006. – № 3. – С. 15 – 25.
3. Тархан Л. З. Дидактическая компетентность инженера-педагога : теоретические и методические аспекты / Ленуза Запаевна Тархан . – Симферополь : Крымучпедгиз, 2008. – 424 с.
4. Tuning Educational Structures in Europe (2007) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tuning.unideusto.org/tuningeu/images/stories/template/General_Brochure_final_version.pdf